

สาระัตถะและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมคำสอน ตำราพระอริยานุวัตร เขมจารี

The Essence and Strategy Presented in the Didactic Literature,

Version of Phra Ariyanuwat Khemachari

กนกเนตร จันทะนิตย์¹ / โสภี อุ่นทะยา²

Kanoknet Chanthanit / Sophi Unthaya

^{1,2}สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Program in Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาระัตถะ และกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมคำสอน ตำราพระอริยานุวัตร เขมจารี โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดของกัลยา กุลสุวรรณ มาปรับใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์สาระัตถะด้านพุทธธรรมระดับโลกียธรรมและโลกุตระธรรม และได้้นำแนวคิดของ กุหลาบ มัลลิกะมาส, เทวัญกานต์ มุ่งปั้นกลาง และจารุวรรณ ธรรมวัตร มาปรับใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอ ผลการวิจัยพบว่าสาระัตถะในวรรณกรรมคำสอนตำราพระอริยานุวัตร เขมจารี พุทธธรรมในระดับโลกียธรรม มุ่งอบรมสั่งสอนให้แต่ละบุคคลมีหลัก การปฏิบัติในการดำเนินชีวิต การใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่น หรือแม้กระทั่งกับสิ่งศักดิ์ทั้งหลาย โดยใช้หลักจริยธรรม ศีลธรรม และคุณธรรม พบว่าหลัก จริยธรรมมีดังนี้ จริยธรรมสำหรับชนชั้นปกครอง จริยธรรมสำหรับบุคคลทั่วไป จริยธรรมสำหรับผู้ชาย และจริยธรรมสำหรับผู้หญิง ใน วรรณกรรมคำสอนปรากฏจริยธรรมสำหรับชนชั้นปกครองปรากฏมากที่สุด จริยธรรมสำหรับผู้หญิง จริยธรรมสำหรับบุคคลทั่วไป และจริยธรรมสำหรับผู้ชาย ปรากฏเรียงตามลำดับ ส่วนหลักศีลธรรม พบว่าศีลธรรมข้อที่ 3 เว้นจากการประพฤติดีกในกาม ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนมากที่สุดและ ข้อที่ 2 เว้นจากการลักทรัพย์ ข้อที่ 1 เว้นจากการฆ่าสัตว์ ข้อที่ 4 เว้นจากการพูดปด และข้อที่ 5 เว้นจากการดื่มของมึนเมา

ส่วนหลักคุณธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนพบว่ามีคุณธรรมสำหรับชนชั้นปกครอง คุณธรรมสำหรับผู้ชาย และคุณธรรมสำหรับผู้หญิง หลักจริยธรรม ศีลธรรม และคุณธรรมนั้นเป็น

หลักการประพฤติปฏิบัติเพื่อจุดมุ่งหมายสูงสุดคือนิพพานหรือโลกุตระธรรม ในวรรณกรรมคำสอนมุ่งสอนให้ถือศีล มั่นทำบุญ เพื่อจะได้พบกับนิพพาน

กลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมคำสอนตำนานพระอริยานุวัตร เขมจารี พบว่าใช้รูปแบบการแบ่งแบ่งตามการจัดวรรคมี 2 รูปแบบคือ แบ่งการจัดวรรคแบบกลอนเทศน์และแบ่งการจัดวรรคแบบโคลงหรือโคลงสาร ซึ่งการจัดวรรคแบบโคลงหรือโคลงสารจะปรากฏมากที่สุด ส่วนกลวิธีการเล่าเรื่องใช้กลวิธีการเล่าเรื่องในลักษณะของการให้ผู้แต่งเป็นผู้เล่าเรื่องปรากฏมากที่สุด ให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งเป็นผู้เล่าเรื่องของตัวละคร การให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งเป็นผู้เล่าเรื่อง ปรากฏตามลำดับและมีการใช้ภาษาความเปรียบ การยกอุทาหรณ์หรือการเล่านิทานมาประกอบเนื้อเรื่องเพื่อความเข้าใจง่ายแก่ผู้อ่านหรือผู้ฟัง รวมทั้งช่วยในการจดจำเนื้อเรื่องอีกด้วย

คำสำคัญ: สารัตถะ, กลวิธีการนำเสนอ, วรรณกรรมคำสอน

Abstract

The research aimed to study the essence and strategy presented in the didactic literature, version of Phra Ariyanuwat Khemacāri. The tenet of Kalaya Kulsuwan was used by the researcher as a guideline for analysis of the essence of Buddhist teaching, in the mundane and super mundane level, and the tenets of Kularb Mallikamat, Thewankan Mungpanklang and Jarun Thammawat were adopted as a guideline for the analysis of strategies. The finding of research revealed that in the essence in didactic literature, the version of Ariyanuwat Khemacāri, the Buddhist teaching on the level of mundane insisted in teaching each person the principles of living and how to live with others as well as sacred things by using ethics, precepts and moral virtue.

It was found that for the principle of ethics, there appeared the ethics for the ruling elite, ethics for general people, ethics for men and ethics for women. In the didactic literature, the most found ethics was the ethics for the ruling elite, ethics for women, ethics for general people and ethics for men in respective order. For the moral principle, the third precept, abstaining from sexual misconduct was the most appeared precept in didactic literature, which was followed by the second

precept, abstaining from stealing, the first precept, abstaining from killing, the fourth precept, abstaining from telling lies and the fifth precept, abstaining from intoxicants or harmful substances..

The ethics that appeared in the didactic literature were ethics for the ruling elite, ethics for men and ethics for women, the ethics, precepts and moral virtue, which were the principle of conduct for Sumnum Bunum or Nirvana or superabundance level. In the didactic literature, the teachings focused on accepting the precept, doing merit in order to reach Nirvana.

In the strategy in presenting the didactic literature, a version of Ariyanuwat Khemacari, it was found that there are two forms of division according to the paragraph arrangement: the first was dividing by the paraphrase of preaching and the second was dividing by the verse, in which , the most found paragraph arrangement was arrangement by verse. For the story telling, the most appeared strategy used was the narrative strategies, in which the narrator was the author of the story, and one character was a narrator of the character appeared in the sequence, and comparison, illustration and storytelling were used for easy understanding for readers or listeners as well as helping in remembering the story as well.

Keywords: essence, Strategy of presentation, didactic literature

บทนำ

พระอริยานุวัตร เขมจารี เป็นผู้อุทิศตนให้กับการศึกษาด้านวรรณกรรมและอักษรโบราณ อีสาน ท่านเป็นพระเถระที่ได้รับการยกย่องในด้านวรรณคดีและอักษรโบราณ พระอริยานุวัตร เขมจารี ได้พากเพียรศึกษาอักษร ภาษา และวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานกระทั่งเป็นผู้เชี่ยวชาญใน ศาสตร์แขนงนี้ ท่านได้รวบรวมเอกสารจากใบลาน สมุดข่อย สมุดไทย ทั้งที่เขียนด้วยตัวอักษรธรรม อักษรขอม และอักษรไทยน้อยมาปริวรรตเป็นอักษรไทยปัจจุบันและจัดพิมพ์เผยแพร่ นับได้ว่างาน ของพระอริยานุวัตร เขมจารี ได้ทำให้ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นของไทยสืบทอดอุดมการณ์ทาง พระพุทธศาสนาและเผยแพร่ต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

วรรณกรรมคำสอนเป็นวรรณกรรมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ความรู้ และอบรมสั่งสอนให้ คนประพฤติปฏิบัติอยู่ในความดี ความถูกต้องแก่ประชาชนในสังคม นอกจากนี้ยังได้วางหลักปฏิบัติ

เป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม (Kotanon, 1990: 2) วรรณกรรมคำสอนมีจุดมุ่งหมายเบื้องปลายคือ มุ่งให้เกิดผลทางปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลดีแก่ผู้อ่าน แก่วงศ์ตระกูลและสังคม หลักคำสอนจึงเป็นเกณฑ์กำหนดว่าอะไรคือสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ เกณฑ์ที่กำหนดนี้มีทั้งเกณฑ์ที่เป็นจริงและเป็นอุดมคติ หลักคำสอนเหล่านั้นมีบทบาทในการกำหนดบุคลิกภาพ และลักษณะพฤติกรรมมนุษย์ (Thammawatra, 1985: 14) ซึ่งมีกลวิธีการนำเสนอ ได้แก่ การใช้ถ้อยคำ การเปรียบเทียบ อุปมาอุปไมย การยกอุทาหรณ์ และเล่านิทานประกอบการใช้พุทธศาสนสุภาษิต สำนวน คำกลอนประกอบ อีกทั้งยังบรรยายได้สอดคล้องกับพุทธวิธีในการสื่อสาร (Sopanasitthi, 2005) เช่นเดียวกับการศึกษาของ Poonyawattano (2006) ได้ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแพร่พุทธธรรมของพระราชธรรมวาทิ (ชัยวัฒน์ ทุมมาพุดโน) พบว่าพระราชธรรมวาทิมีวิธีการนำเสนอเนื้อหาธรรมะโดยการนำเสนอเนื้อหาบทความที่เข้าใจง่าย เร้าใจ มีคติธรรมสอนใจ ใช้ภาษาที่ทันสมัย ออกเสียงอักขระชัดเจน ใช้ถ้อยคำที่สุภาพเรียบร้อย ในด้านกลวิธีทางภาษาที่นำมาใช้เป็นประจำคือพุทธศาสนสุภาษิต สำนวน คำคม คำคล้องจอง คำอุปมา การเล่นคำ Kunsuwan (2010) ได้ศึกษาวาทกรรมคำสอนของพุทธทาสภิกขุ ลัทธิและศาสนาต่างๆ เข้ามาปะปนในวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมจำนวนมาก จนเกิดความสับสนทั้งด้านการคิดและแนวปฏิบัติ ท่านจึงพยายามอธิบายถึงพุทธธรรมในระดับโลกียธรรมและโลกุตระธรรม ในการบรรลุธรรมระดับสูงที่คนทุกเพศทุกวัยสามารถไปถึงได้ พุทธธรรมระดับโลกียธรรมและโลกุตระธรรม เป็นที่ทราบกันดีว่าพุทธธรรมในพุทธศาสนามี 2 ระดับ คือระดับโลกียธรรมและโลกุตระธรรม แต่พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจเฉพาะธรรมะในระดับโลกียธรรมหรือระดับศีลธรรม ส่วนความรู้ความเข้าใจถึงระดับโลกุตระธรรมหรือนิพพานซึ่งเป็นธรรมะระดับสูงสามารถนำพาชีวิตสู่ความสงบสุขอย่างยั่งยืนนั้นกลับไม่เข้าใจ

จากความสำคัญข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจศึกษาวรรณกรรมคำสอน โดยการศึกษาครั้งนี้เน้นศึกษาสารัตถะและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมคำสอน สำนวนพระอริยานุวัตร เขมจารี เพื่อให้ทราบสารัตถะและกลวิธีการนำเสนอที่ปรากฏในเนื้อหาวรรณกรรมคำสอน สำนวนพระอริยานุวัตร เขมจารี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสารัตถะในวรรณกรรมคำสอน สำนวนพระอริยานุวัตร เขมจารี
2. เพื่อศึกษากลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมคำสอน สำนวนพระอริยานุวัตร เขมจารี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบสาระัตถะในวรรณกรรมคำสอน สำนักพระอริยานุวัตร เขมจารี
2. ทำให้ทราบกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมคำสอน สำนักพระอริยานุวัตร เขมจารี
3. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์วรรณกรรมคำสอนอื่นๆ ได้

ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร จัดกระทำข้อมูลและเสนอผลการศึกษาเป็นแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Description Analysis) ศึกษาจากเอกสารซึ่งเป็นผลงานการปริวรรตของพระอริยานุวัตร เขมจารี โดยศึกษาเฉพาะวรรณกรรมคำสอน ที่มีเนื้อหามุ่งอบรมสั่งสอน ทั้งหมด 18 เรื่องคือ

1. คำสอนโลกประทีป	11. พญาคำกองสอนไพร่
2. เทศนาสอนโลก	12. อินทัญญาสอนลูก
3. โลกนิติ	13. ชนะสันตะ
4. โลกคหณิ	14. ท้าวคำสอน
5. ธรรมดาสอนโลก	15. กฤษณาสอนน้อง
6. คติธรรม อิศวรย์ คำสอนอีสาน	16. ปุ่สอนหลาน-หลานสอนปู่
7. เบญจ-คติ คำกลอนอีสานยอดคำสอนคติธรรม	17. ลูกสอนหลาน
8. คิหิปฏิบัติคำกลอนอีสาน	18. อ้ายสอนน้อง
9. คำสอนครองเรือน	
10. สีต 12 กอง 14	

วิธีดำเนินการวิจัย

ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณกรรมคำสอน เอกสารและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสาระัตถะและกลวิธีในการนำเสนอ เพื่อนำมาเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์และตีความ ผู้วิจัยได้รวบรวมและศึกษาต้นฉบับวรรณกรรมคำสอนซึ่งเป็นผลงานการปริวรรตของพระอริยานุวัตร เขมจารี โดยศึกษาเฉพาะวรรณกรรมคำสอน ทั้งหมด 18 เรื่อง จากนั้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์

สารัตถะและกลวิธีในการนำเสนอที่ปรากฏในเนื้อหาวรรณกรรมคำสอน สรุปผลการศึกษาวิจัย
อภิปรายผล เสนอปัญหาและข้อเสนอแนะ

ผลวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาสารัตถะและกลวิธีในการนำเสนอในวรรณกรรมคำสอน
ตำนานพระอริยานุวัตร ได้นำแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ มาใช้ในการวิเคราะห์ดังนี้ ในการวิเคราะห์
สารัตถะในวรรณกรรมคำสอน ตำนานพระอริยานุวัตร เจมจารีนันท์ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ กัลยา กุล
สุวรรณ มาปรับใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์พุทธธรรมระดับโลกียธรรมและโลกุตระธรรม ใน
พุทธธรรมระดับโลกียธรรมได้แก่ด้านจริยธรรม ศีลธรรม คุณธรรม พบว่าด้านจริยธรรมหรือข้อควร
ปฏิบัติและข้อควรละเว้น ได้แก่จริยธรรมสำหรับผู้ปกครอง จริยธรรมสำหรับบุคคลทั่วไป จริยธรรม
สำหรับผู้ชาย จริยธรรมสำหรับผู้หญิง ในส่วนจริยธรรมสำหรับผู้ปกครอง เช่น ปกครองไพร่ฟ้า
ประชาชนให้อยู่เย็นเป็นสุข เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของประชาชน ละอะคะติ ปกป้องคุ้มครองไพร่ฟ้า
ประชาชนจากเหล่าร้าย เว้นจากการแย่งชิงบัลลังก์ เว้นจากการดื่มของมึนเมา เว้นจากการด่าทอ ให้
รู้จักบุญคุณผู้มีพระคุณ มีศีลธรรม ปกครองตามฮิตครอง หลักการเลือกคู่ครอง นอกจากจริยธรรม
ของผู้ปกครองแล้วหลักการปฏิบัติของเหล่าขุนนางในการประพฤติปฏิบัติต่อผู้ปกครองหรือไพร่ฟ้า
ประชาชน พบในวรรณกรรมจำนวน 5 เรื่อง ดังนี้ วรรณกรรมคำสอนเรื่องชนะสันตะ ลุงสอนหลาน
โลกนิติ ญาคำกลองสอนไพร่ ธรรมดาสอนโลก

ในส่วนของจริยธรรมสำหรับคนทั่วไป พบว่าสอนให้มีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษา
หาความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ ให้ระมัดระวังเรื่องของการพูด มีความเคารพต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์
พระสงฆ์ และกษัตริย์รวมกระทั่งสิ่งศักดิ์ทั้งหลาย หลักการปฏิบัติในการนอน ตอบแทนพระคุณต่อผู้
มีพระคุณ ขยันหมั่นเพียรในการทำงาน หมั่นทำบุญ ถือศีล พังกรรม หลักการเลือกคู่ครอง พบใน
วรรณกรรมคำสอนจำนวน 11 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนเรื่องธรรมดาสอนโลก โลกนิติ ชนะ
สันตะ โลกคหณิ คำสอนครองเรือน ปู่สอนหลาน-หลานสอนปู่ อ้ายสอนน้อง ลุงสอนหลาน คำสอน
ครองเรือน ญาคำกลองสอนไพร่ ท้าวคำสอน

จริยธรรมสำหรับผู้ชาย พบว่าสอนให้รู้ภาระหน้าที่ในครัวเรือน ขยันทำมาหากิน
เลี้ยงครอบครัว ไม่คบชู้ หลักการปฏิบัติตัวต่อบุคคลอื่น มีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาหาความรู้

หลักการเลือกคู่ครอง พบในวรรณกรรมจำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ พญาคำทองสอนไพร่ ปู่สอนหลาน-หลานสอนปู่ ท้าวคำสอน

สำหรับจริยธรรมสำหรับผู้หญิงนั้น พบว่าสอนในด้านกริยามารยาท ไม่คบชู้ รู้จักรักนวลสงวนตัว ควรใจกว้างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เกียจคร้านการทำงานทั้งหลาย ถือสืลทำบุญ สอนเรื่องการพูดไม่ควรพูดโกหก คำทอ ควรพูดด้วยความไพเราะอ่อนหวาน ปณิบัติสามีพบในวรรณกรรมคำสอนจำนวน 6 เรื่อง อินทนิลสอนลูก โลกนิติ ลุงสอนหลาน พญาคำทองสอนไพร่ คำสอนครองเรือน พญาคำทองสอนไพร่

ด้านศีลธรรม พบว่าควรประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบศีลธรรม นั่นคือศีล 5 หรือเบญจศีล ซึ่งเป็นศีลธรรมพื้นฐานของบุคคลทั่วไป ในวรรณกรรมคำสอนสำนวนพระอริยานุวัตร เขมจารี เป็นวรรณกรรมคำสอนที่เน้นในการสอนบุคคลทั่วไปให้ยึดมั่นในศีลธรรม ปฏิบัติตนตามศีลครองของบ้านเมือง ดังนั้นศีล 5 คือ 1) ปาณาติปาตา เวรมณี พบในวรรณกรรมคำสอนจำนวน 6 ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง อ้ายสอนน้อง พญาคำทองสอนไพร่ ปู่สอนหลาน-หลานสอนปู่ ชนะสันทะ โลกนิติ คิหิปฏิบัติคำกลองอีสาน 2) อทินนาทานา เวรมณี พบในวรรณกรรมคำสอนจำนวน 7 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง อ้ายสอนน้อง โลกนิติ โลกคหณี พญาคำทองสอนไพร่ ปู่สอนหลาน-หลานสอนปู่ ชนะสันทะ คิหิปฏิบัติคำกลองอีสาน 3) กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี พบในวรรณกรรมจำนวน 9 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง อ้ายสอนน้อง ลุงสอนหลาน โลกนิติ พญาคำทองสอนไพร่ โลกคหณี ปู่สอนหลาน-หลานสอนปู่ คิหิปฏิบัติคำกลองอีสาน ชนะสันทะ 4) มุสาวาทา เวรมณี พบในวรรณกรรมคำสอนจำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง อ้ายสอนน้อง พญาคำทองสอนไพร่ คิหิปฏิบัติคำกลองอีสาน ปู่สอนหลาน-หลานสอนปู่ ชนะสันทะ 5) สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี พบในวรรณกรรมคำสอนจำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง อ้ายสอนน้อง พญาคำทองสอนไพร่ ชนะสันทะ คิหิปฏิบัติคำกลองอีสาน

ด้านคุณธรรม หรือลักษณะที่เป็นความดีของแต่ละบุคคล ได้แก่ คุณธรรมของชนชั้นปกครอง พบในวรรณกรรมคำสอนจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง ชนะสันทะ พญาคำทองสอนไพร่ ธรรมดาสอนโลก คุณธรรมของผู้ชาย พบในวรรณกรรมคำสอนจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอน ธรรมดาสอนโลก โลกคหณี คำสอนครองเรือน ลุงสอนหลาน ส่วนคุณธรรมของผู้หญิง พบในวรรณกรรมคำสอนจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง ลุงสอนหลาน คำสอนครองเรือน โลกนิติ

ในส่วนพุทธธรรมด้านโลกุตระธรรม คือสภาวะแห่งความพ้นทุกข์หรือนิพพาน พบว่าในวรรณกรรมคำสอนสำนวนพระอริยานุวัตร เขมจารี จำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมเรื่อง โลกนิติชนะสันตะ คำสอนโลกประทีป โลกคหณี

ในการวิเคราะห์หลักวิธีการนำเสนอสารัตถะในวรรณกรรมคำสอน เขมจารีนั้นผู้วิจัยได้นำแนวคิดของกุหลาบ มลลิกะมาส เทวัญกานต์ มุ่งปั้นกลางและจารุวรรณ ธรรมมาวัตร มาปรับใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์หลักวิธีการนำเสนอ ดังนี้ รูปแบบการแต่ง พบว่าในวรรณกรรมคำสอนสำนวนพระอริยานุวัตร เขมจารี มีรูปแบบการแต่ง 2 รูปแบบคือ รูปแบบร้อยแก้ว และร้อยกรอง ในวรรณกรรมคำสอนที่ใช้รูปแบบร้อยแก้วมีจำนวน 1 เรื่อง คือ ฮิต 12 กอง 14 เนื่องจากวรรณกรรมคำสอนส่วนใหญ่ใช้รูปแบบร้อยกรอง วิธีการแบ่งรูปแบบวรรณกรรมใช้การแบ่งการจัดวรรคตอน พบว่ามีการจัดวรรคตอน 2 รูปแบบ ได้แก่ การจัดวรรคตอนแบบกลอนเทศน์ พบในวรรณกรรมจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง คติธรรมอัสจรรยคำสอนอีสาน กฤษณาสอนน้อง เบญจคัคคาลองอีสานยอดคำสอนคติธรรม ธรรมดาสอนโลก คิหิปฏิบัติคัลลองอีสาน ส่วนในด้านการจัดวรรคแบบโคลงหรือโคลงสาร พบในวรรณกรรมจำนวน 9 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนโลกคหณี คำสอนโลกประทีป คำสอนครองเรือน เทศนาสอนโลก ชนะสันตะ อินทัญญา ท้าวคำสอน พญาคำกอง โลกนิติ ลุงสอนหลาน และกาพย์ มีจำนวน 3 เรื่องคือ ปู่สอนหลาน-หลานสอนปู่ อ้ายสอนน้อง ลุงสอนหลาน

วิธีการเล่าเรื่องคือ พบว่าวรรณกรรมคำสอนสำนวนพระอริยานุวัตร เขมจารี ใช้วิธีการเล่าเรื่องดังนี้แต่งเป็นผู้เล่าเรื่องพบจำนวน 8 เรื่อง ได้แก่ คำสอนโลกประทีป เทศนาสอนโลก กฤษณาสอนน้อง คิหิปฏิบัติคัลลองอีสาน คติธรรมอัสจรรยคำสอนอีสาน เบญจคัคคาลองอีสาน คำสอนครองเรือน โลกนิติ ใช้วิธีการเล่าเรื่องผู้แต่งให้ตัวละครในเรื่องเป็นผู้เล่าเรื่องของตัวละคร พบวรรณกรรมคำสอนจำนวน 6 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง อินทัญญาสอนลูก โลกคหณี ธรรมดาสอนโลก ลุงสอนหลาน อ้ายสอนน้อง ปู่สอนหลาน-หลานสอนปู่ และใช้วิธีผู้แต่งให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งเป็นผู้เล่า พบวรรณกรรมคำสอนจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง พญาคำกองสอนไพร่ ชนะสันตะ ท้าวคำสอน

การใช้ภาษาความเปรียบ พบว่าวรรณกรรมคำสอนสำนวนพระอริยานุวัตร เขมจารี พบการใช้การเปรียบเทียบที่เข้าใจง่าย ชัดเจน เปรียบเทียบกับสิ่งที่อยู่ใกล้เนื่องจากวรรณกรรมคำสอนเป็น

วรรณกรรมที่เน้นหลักธรรมคำสอนซึ่งเป็นเรื่องยากที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจ ดังนั้นผู้แต่งจึงใช้การเปรียบเทียบเพื่อเพิ่มความเข้าใจในการสอนหลักธรรม

การยกอุทาหรณ์หรือการยกตัวอย่างนิทาน พบว่าวรรณกรรมคำสอนสำนักพระอริยานุวัตร เขมจารี มีการใช้อุทาหรณ์หรือการยกตัวอย่างนิทานเพื่อช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายชัดเจน และยังช่วยให้จดจำเรื่องราวได้แม่นยำ เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินในการฟังหรืออ่านวรรณกรรมคำสอน

อภิปรายผล

การศึกษาสารัตถะและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมคำสอน สำนักพระอริยานุวัตร เขมจารี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาวรรณกรรมคำสอนผลงานการปริวรรตคัมภีร์ใบลานของพระอริยานุวัตร เขมจารี จำนวน 18 เรื่อง เป็นข้อมูลหลักในการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับสารัตถะและกลวิธีการนำเสนอ จากการค้นคว้าข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษาวรรณกรรมคำสอนที่ผ่านมา พบว่าจะเลือกศึกษาเฉพาะเรื่อง หรือหากศึกษาคร่าวๆ หลายๆ เรื่องจะเลือกเรื่องจากการปริวรรตหลายคน ดังที่ปรากฏให้เห็นในงานของ Kotanon (1990) ได้ศึกษาอุดมคติเกี่ยวกับผู้นำในวรรณกรรมอีสานประเภทวรรณกรรมคำสอน Rattanakorn (1992) ได้ศึกษาโลกทัศน์ชาวอีสานจากวรรณกรรมคำสอน

นอกจากนี้ยังพบว่ามีงานวิจัยที่เลือกศึกษาวรรณกรรมคำสอนเรื่อง ยังขาดการศึกษาวรรณกรรมคำสอนที่เลือกผลงานการปริวรรตของแต่ละบุคคล การศึกษาด้านสารัตถะในวรรณกรรมคำสอนสำนักพระอริยานุวัตร เขมจารีจึงเป็นการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมคำสอนในรายละเอียดดังต่อไปนี้

พุทธธรรมในระดับโลกียธรรม และโลกุตรธรรม ซึ่งเป็นการนำเสนอการอบรมสั่งสอนให้บุคคลประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในกรอบของจริยธรรม ศีลธรรม และมีคุณธรรม เพื่อพบนิพพาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kunsuwan (2010: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาว่าทศธรรมคำสอนของพุทธศาสนิกชน ที่ท่านพยายามอธิบายถึงพุทธธรรมในระดับโลกียธรรมและโลกุตรธรรม ในการบรรลุธรรมระดับสูงที่คนทุกเพศทุกวัยสามารถไปถึงได้ พุทธธรรมระดับโลกียธรรมและโลกุตรธรรม เป็นที่ทราบกันว่าพุทธธรรมในพุทธศาสนามี 2 ระดับ คือ ระดับโลกียธรรมและโลกุตรธรรม แต่พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจเฉพาะธรรมะในระดับโลกียธรรมหรือระดับศีลธรรม ส่วนความรู้ความเข้าใจถึงระดับ

โลกุตรธรรมหรือนิพพานซึ่งเป็นธรรมระดับสูงสามารถนำพาชีวิตสู่ความสงบสุขอย่างยั่งยืนนั้น กลับไม่เข้าใจ

ในหลักจริยธรรม ศีลธรรม และคุณธรรมนั้นเป็นหลักธรรมที่ควรยึดถือของบุคคลทุกกลุ่ม เช่น กลุ่มของผู้ปกครองควรปกครองบ้านเมืองตามอิตถะรอก และมีศีลธรรม ซึ่งได้สอดคล้องกับงานงานวิจัยของ Kotanon (1990) : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาอุดมคติเกี่ยวกับผู้นำในวรรณกรรมอีสาน ประเภทวรรณกรรมคำสอนผู้นำในอุดมคติจะต้องเป็นผู้ที่ปกครองบ้านเมืองด้วยหลักคุณธรรมนำเอาธรรมะมาใช้ในการปกครองประชาชน ผู้นำที่ดี ปกครองอาณาประชาราษฎร์ได้ร่มเย็นเป็นสุข บ้านเมืองอุดมสมบูรณ์ และเจริญรุ่งเรืองจะต้องเป็นผู้ทรงไว้ซึ่ง “ทศพิธราชธรรม” นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมอื่นๆ อีกเช่น จักรวรรดิวัตรธรรม และสังคหวัตถุ เป็นต้น ผู้นำยังจะต้องประพฤติปฏิบัติที่ติดตามแบบแผนของสังคมที่ได้กำหนดไว้ใน “อิตถะรอก” อันเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ ผู้นำยังมีหน้าที่ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุข ช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความยากลำบาก วางนโยบายการปกครองให้เหมาะสม ทำนุบำรุงพุทธศาสนา บ้านเมืองมีความสงบสุขได้นั้นขึ้นอยู่กับศรัทธาความเชื่อของประชาชนที่มีต่อศาสนา ผู้นำจะต้องปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างแก่อาณาประชาราษฎร์เพื่อเป็นการสืบทอดพระศาสนา และยังส่งผลให้เกิดความสงบสุขในสังคม

หลักจริยธรรม ศีลธรรม และคุณธรรมสำหรับผู้ปกครอง สำหรับผู้ชายและสำหรับผู้หญิงหญิง ในงานวิจัยของ Rattanakorn (1992) ได้ศึกษาโลกทัศน์ชาวอีสานจากวรรณกรรมคำสอน เห็นว่า ศตริต้อง รักนวลสงวนตัว มีคุณสมบัติที่ดีเป็นกุลสตรี ควรมีคู่ครองเมื่อถึงวัยอันควร บุรุษต้องมีความรู้ ความกล้าหาญ ขยัน มีคุณธรรมและศีลธรรมประจำใจ ชาวอีสานเคารพยกย่องผู้อาวุโส รังเกียจผู้ว่างตนไม่เป็นไปตามวัย บิดามารดาต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูบุตร บุตรจะต้องเคารพเชื่อฟังและตอบแทนพระคุณบิดามารดา พี่น้องควรรักและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้ปกครองในสังคมจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม มีความยุติธรรม ไม่โลภ มีเมตตา ส่วนผู้ใต้ปกครอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นลักษณะร่วมที่มีความสอดคล้องกันในการศึกษาวรรณกรรมคำสอน แต่ถึงอย่างไรก็ตามงานวิจัยเล่มนี้ได้ปรากฏลักษณะที่ต่างออกไปในการศึกษารูปแบบ รวมไปถึงวิธีการนำเสนอเรื่องที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนตามประเด็นต่อไปนี้

การศึกษาด้านรูปแบบ เป็นการนำเสนอในรูปแบบของการอ่านโดยใช้การแบ่งวรรคตอนได้แก่การแบ่งวรรคตอนตามลักษณะของกลอนเทศน์ และการแบ่งวรรคตอนตามโคลงหรือโคลงสาร ส่วนด้านวิธีการเล่าเรื่อง ใช้วิธีการเล่าเรื่องแบบผู้เล่าเป็นผู้เล่าเรื่อง ผู้แต่งให้ตัวละครตัวใดตัว

หนึ่งเป็นผู้เล่าเรื่องของตัวเอง และผู้แต่งเป็นผู้แต่งให้ตัวละครเป็นผู้เล่าเรื่อง ใช้ภาษาเปรียบเทียบ และการยกอุทาหรณ์หรือนิทาน มาประกอบเพื่อเพิ่มความเข้าใจ

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าข้อเด่นของงานวิจัยเล่มนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลวรรณกรรมคำสอนซึ่งเป็นผลงานการปริวรรตของพระอริยานุวัตร เขมจารี จำนวน 18 เรื่อง เป็นการศึกษาวิเคราะห์ด้านพุทธธรรมในระดับโลกิยธรรมและโลกุตระธรรมที่ใช้ในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคมให้มีบรรทัดฐานและเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาสารัตถะและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมคำสอน สำนักพระอริยานุวัตร เขมจารี มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสารัตถะและกลวิธีการนำเสนอในวรรณกรรมคำสอนสำนักพระอริยานุวัตร เขมจารี ยังปรากฏประเด็นที่น่าสนใจที่ควรแก่การศึกษาในวรรณกรรมคำสอน ดังต่อไปนี้

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมคำสอนแต่ละสำนัก
2. ควรมีการศึกษาด้านภาพสะท้อนในวรรณกรรมคำสอน

เอกสารอ้างอิง

กัลยา กุลสุวรรณ. (2553). *วาทกรรมคำสอนของพุทธทาสภิกขุ*. ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต.

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

จตุรรัตน์ รัตนกร. (2535). *โลกทัศน์ของชาวอีสานจากวรรณกรรมคำสอน*. วิทยานิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.

ชัยณรงค์ โคตะนนท์. (2533). *อุดมคติเกี่ยวกับผู้นำในวรรณกรรมอีสานประเภทวรรณกรรมคำสอน*.

ปริญญาานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พระมหานรงค์ศักดิ์ โสภณสิริ (โสภ). (2548). *ศึกษาบทบาทการเผยแผ่ธรรมของพระปริยัติเวที*

(สุเทพ ผุสสุตมโม). วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาบุญโสม ปุณฺณวฑฺฒโน (จันทะโสม). (2549). *ศึกษารูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมของ พระราชธรรม วาที (ชัยวัฒน์ ฐมฺมวฑฺฒโน)*. ปริญญาานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Translated Thai References

- Kotanon, Ch. (1990). *Ideals relating to leaders in Isan didactic literature*. The Master of Arts Degree, Srinakharinwirot University. [in Thai]
- Kunsuwan, K. (2010). *The Hortatory Discourse of Buddhadasa Bhikkhu*. Ph.D. Mahasarakham University. [in Thai]
- Poonyawattano, B. Phramaha (Juntasom). (2006). *A study of patterns and methods for propagating Buddhadhamma of Phrarachdhamvatee (Chaiwat Dhammawattano)*. The Degree of Master of Arts, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [in Thai]
- Rattanakorn, Ch. (1992). *Isan worldviews from didactic literature*. The Master of Arts Degree, Srinakharinwirot University. [in Thai]
- Sopanasitthi, N., Phamaha (Sopa). (2548). *A study of the role in propagating Buddhadhamma of Phradhamparittivetee (Sutep Phussadhammo)*. The Degree of Master of Arts, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [in Thai]

ผู้เขียน

นางสาวกนกเนตร จันทะนิตย์

เลขที่ 121 หมู่ 1 ตำบลศรีสมเด็จ อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

โทร 0947745071

Email: Kanoknet04@gmail.com

Author

Miss Kanoknet Jantanit

121 M. 1 Tambon. Srisomdet, Aumpher, Srisomdet, Roi-Et Province 45000

Tel. 0947745071

Email: Kanoknet04@gmail.com

